

24.11.2022

Урок № 5

Тема уроку: «Складні випадки написання прізвищ»

Мета уроку: поглиблення знань про складні випадки написання прізвищ українською мовою; орфографічні навички; збагачувати словниковий запас здобувачів освіти, розвивати вміння бачити помилки у власних висловлюваннях, прищеплювати любов до української мови.

Матеріали до уроку:

1. Опрацюйте § 43 у базовому підручнику: *Українська мова (рівень стандарту): підручник для 10 кл. закл. загальн. середн. освіти/ Олександр Авраменко. – К.: Грамота, 2019. – 208 с.*

2. **Перегляньте відео до уроку на YouTube:**

<https://www.youtube.com/watch?v=Xnoic0McyIY>

<https://www.youtube.com/watch?v=-6IK1B7ajvU>

3. **Законспекуйте матеріал до уроку в робочому зошиті (основне):**

1. Російський **е** на письмі передається:

а) **буквою е** після приголосних звуків (Лермонтов, Державін);

б) **буквою є:** на початку слова (Єгоров, Єршов); у середині слова після голосного звука (Воеводін, Грибоедов); у середині слова при роздільній вимові (Аляб'єв, Олад'єв, Євген'єв); у суфіксах -єв, -єєв після приголосних звуків, крім ж, ш, ч, щ та р і ц (Тимірязєв, Алексєєв, **але:** Под'ячев, Писарєв, Муромцев, Аракчєєв, Плещєєв, Андрєєв, Мацєєв); у коренях слів, коли російському е у словах-загальних назвах, від яких походять прізвища, відповідає український і, тобто на місці колишнього звука h (Белінський (бо рос. белый — укр. білий), Лєсков (бо рос. лес — укр. ліс), Столєтов (бо рос. лето — укр. літо).

Російське **є** на письмі передається:

а) сполученням літер **йо** на початку слова, після голосних, а також після губних приголосних б, п, в, м, ф (Йолкін, Бугайов, Воробйов);

б) сполученням літер **ьо** в середині слова на позначення попереднього м'якого приголосного (Вер'ювка, Т'юркін), **але** у прізвищах, утворених від

спільних українських та російських імен, пишеться **е**: Семенов, Федоров, Артемов);

в) буквою **о** після ч, щ: Горбачов, Хрущов, Лигачов.

3. Російське **э** на письмі завжди передається літерою **е**: Ельяшев, Етов.

4. Російське **и** передається:

а) буквою **і** на початку слова та після приголосних, крім шиплячих ж, ч, ш, щ і ц (Іванов, Ігнат'єв, Чибісов, Гусін, Мухін, Роднін);

б) буквою **ї** після голосних та при роздільній вимові після приголосних (Воїнов, Абраїмов, Мар'їн, Ільїн);

в) буквою **и**: після ж, ч, ш, щ і ц перед приголосними (Жилін, Чичиков, Шишкін, Щигров, Марциков);

г) у прізвищах, утворених від власних імен та загальних назв, спільних для української та російської мов (Денисов, Кирилов, Тимоф'єєв, Виноградов, Малинін, Тихомиров, Кисельов, **але**: Ніколаєв, Нікітін, Філіпов — тому що вихідними є імена, відмінні від українських);

д) у суфіксах **-ик, -ник, -ич, -ович, -євич, -иц, -иц** (Беликов, Шапошников, Маничев, Марахович, Продаєвич, Голицин, Радищев);

е) у префіксі **при-** (Привалов, Пришвін);

є) у прізвищах, що закінчуються на **-их (-ых)**: Климовських, Косих.

5. Російське **ы** на письмі завжди передається літерою **и**: Крилов, Рибін.

6. Російські суфікси **-ск-, -цк-** передаються буквосполуками **-ськ, -цьк**: Бабаєвський, П'ятницький, Крамський, Руцький. **Увага! Тепер російські прізвища на -ой пишуться з українським закінченням -ий** (Трубецький, Донський, **але**: Лев Толстой)

7. Російський суфікс **-жск-** передається буквосполукою **-зьк-**: Черторизький, Волзький.

8. У російських прізвищах при роздільній вимові після губних (б, п, в, м, ф), к, р перед я, ю, є, ї ставиться **апостроф**: Аляб'єв, В'юнков, Лук'янов, Дар'їн. При м'якій вимові цих приголосних перед голосними звуками а, у, е апостроф не ставиться: Петухов, Пясецький.

4. Виконайте наступні завдання в робочому зошиті:

1. Виконайте **вправи 3, 5 до § 43 з підручника О. Авраменка для 10 кл.**

2. Запишіть прізвища відповідно до українського правопису

Соловьєв, Донской, Новиков, Семєнов, Николаєв, Цветаєва, Бехтерєв, Котєночкин, Грачєв, Бугаєв, Абраимов, Пирогов, Филиппов, Попович, Юрьєв, Позня, Дымарский, Марьянинов, Пригаров, Долгополая, Пятницкий, Плещєєв, Миргородский, Рыбников, Тургенєв, Гурьин, Серєгин, Санников, Ильюшин, Борщєв, Пуцин, Пушкин, Трубецкой, Лукьянов, Воинов, Недич, Елизаров, Шишкин, Арефьєв, Дьяконов, Обручев.

Фото виконаних завдань надсилати мені на електронну пошту

y.levchuk2976@gmail.com

У темі листа вкажіть ваше прізвище, номер групи та № уроку.